

Гроздана Олујић, Бајке

ЧАРОВНА МЕТЛА.....	2
ВАРАЛИЦА И СМРТ	5
КРИЛАТИ БЕЛКО.....	12
ВРАПЧЕВ ДАР.....	16
ЗЛАТНИ ТАЊИР	20
ПРИНЦ ОБЛАКА.....	24

ЧАРОБНА МЕТЛА

С

ве прљавији бивао је град, туго црна!

Шта се све није покушавало да се он очисти, без успеха: остаци кромпирових љуски, папира, прашине и чађи улазили су људима у очи и у уши, затрпавали улице. Домаћице нису ни отварале прозоре, али ветар је, свеједно, уносио прљавштину у куће. Чинило се да је и снег који пада прљав. И заиста: када се снег стао топити појурили су олуцима и улицама потоци црне, прљаве воде.

Било је жалосно посматрати посивело дрвеће и цвеће које је венуло онога часа кад би се извукло из пупољка. Још жалосније је било гледати старце и децу како се муче да удахну кап ваздуха. Птице, које су преостале, утучено су чучале на голим гранама дрвећа, не усуђујући се да отворе кљун, да полете.

— Ово је неиздржљиво! — рекле су жене не успевајући да кошуљама и постељини врате белину. — Нешто се мора учинити!

— Куцнуо је последњи час! — уздисале су баке и деде, враћајући унуке из шетње са сиво-црном скрамицом на лицу.

— Нешто се мора учинити! — рекли су сви углас, али ни чистачи, ни поливачи улица нису били у стању да потисну најезду ђубрета, мада су даноноћно пољивали и чистили. Наслаге прљавштине таложиле су се једна на другу и наочиглед људи расле.

— Ако се овако настави — закључили су грађани и градски оци — ђубре ће нарасти до кровова и затрпати нас.

Сви као један, узели су метле и лопате у шаке, али ђубре је и даље расло, ругајући се свим њиховим напорима. Затворени у куће дечаци су с тугом гледали бивша игралишта, али најтужније је гледао један мали тршавко. Недељама и месецима доносио је болесној суседи хлеб и млеко, а када је дошло пролеће, она му је поклонила прекрасну жуту лопту. Сада та лопта бесмислено чучи под креветом, јер је ђубре прекрило игралишта.

— Еј, да ми је чаробна метла! — уздахну малишан. — Почистио бих све улице, све тргове, сва игралишта и паркове. Баке би имале где да изађу у шетњу, девојчице где да прескачу конопац, а дечаци где да јуре за лоптом... — дечак још и не заврши своју мисао, кад чу како се иза ормана нешто миче. — Шта је сад ово? — трже се малишан, савлада страх и пође ка орману. — А, то си ти решила да се прошеташ? — насмеја се, угледавши једну заборављену метлицу којом је пре него што су купили усисивач, помагао мајци у чишћењу. Умирен, дечак се врати прозору. Али, једва да је часак прошао, а метлица дође до њега, наслони му се уз ногу, па рече:

— Да почнемо!

— Шта? — осмехну се дечак. Била је тако мала, тако стара, једва се њом могао почистити праг или отирач испред врата. Али, била је устрајна.

— Да почнемо, да почнемо! — понављала је. — Важно је почети, даље иде и само... — навалјивала је метлица, све док дечак није с њом изашао на улицу и почео да чисти.

Ој, како су му се смејали, како су му се ругали становници улице, становници града.

— С таквом метлом не би могао ни ципеле да опрашиш! — развалила је суседа уста. — Зар не видиш да јој је душа у носу?

— Ах-хах! — тресао се трбух главном чистачу. — Ту где ми челичним метлама не успевамо да добијемо битку — он улеће у рат с чуперком од метле..

— Ах-хах, хах-ах! смејала се сада читава улица, читав град, а ђубре и прљавштина су расли. Већ су до колена људима допирали, мада су челичне метле и црева пуна воде ступала у оштру, одлучујућу битку. При погледу на њих дечак постиђено саже главу али метлица пркосно рече:

— Пустите их! Нека се смеју. Срца су им исто толико прљави као и улице. Зато и не могу да почисте ђубре! — Метлица у дечаковој руци се покрете и дечаку није преостало ништа друго до да почне с чишћењем. И, гле, чуда! Почео ђубре да бежи пред метлицом: појави се прво као марама, па као омања соба, чиста површина. Дечак настави да чисти, па кад је почистио испред своје куће, он настави да чисти и испред суседских врата.

— Па, шта је ово, људи? — узвикну Главни чистач. — Метлица којом једва можеш отирач да опрашиш — чисти оно што челичне метле нису у стању да очисте. Ту нешто није у реду. — Главни Чистач сумњичаво заврте главом. Гомила радозналаца стисну се око дечака и њенове метле.

— Дај да је видим? — рече један беспосличар. — Пих! Па још моја баба имала је такву метлу и бацила је кад смо набавили усисивач.. — Гомилом окупљених људи просу се смех, а дечак поцрвене. Његова метлица изгледала је, заиста, јадно. Али, чистила је. Чистила! Дечак пркосно подиже браду, а метлица му шапну:

— Не дај се! Не дај ме!

Једва да је метлица и прошапутала своје упозорење, а нечија се рука испружи и извуче метлицу из дечакове руке. Венац окупљених људи узрујано се заталаса.

— Дај ми је, дај! — повика неколико гласова. — Хоћу и ја испед своје куће да почистим! — људи су се гурали, свађали, отимали о метлицу, а ђубре је расло. Али, метлица се од свих отрже и полете увис.

— Гле ти ње! — узвикну гомила разочарано и потрча за метлицом, али метла је, маколико да су је јурили, успевала да измакне. Тако су и до краја града стигли, и ивице се пола дохватили, а метлу нису ухватили. Иза широког пола тамнеле су се крошње дрвећа.

— Ако уђе у шуму — нећемо је више видети! — рече неко. Руља гонилаца се заустави. Високо горе, у ваздуху, заустави се и метла.

— Па шта да радимо? — јавну једна бакица. — Угушићемо се од ђубрета, ако умакне! Зар не видите да једино она чисти ту где све остало отказује.

— А шта ако је и дохватимо? — присети се неко. — Не можемо чистити сви одједном..

— Па, чистиће свако пред својом кућом! — рече један од градских отаца.

— А паркови, а тргови, а игралишта? — потдсети га други.

— Е, то се нас не тиче! — јави се неколико гласова. — Нека неко други о томе брине.

— Па, не може се тако, људи! — чу се глас неког дедице. — Мој сусед је болестан и ја ћу почистити и испред његових врата, па и трг на углу наше улице ћу почистити. Зар се, пре него је ова невоља наишла, нисмо ту сакупљали свако јутро? Како да га не почистим? — Старац упитно погледа људе око себе, не схватајући зашто му се смеју у лице, све док једна суседа не рече:

— Зар не видиш да једва ноге вучеш? Тешко да ћеш и пред својом кућом почистити! — Жена се ружно насмеја, али метлица која је стајала високо у ваздуху поче силазити, дође до старца који је хтео и испред туђих врата да почисти, и рече:

— Хајдемо, стари!

Старац се трже, узме метлицу и крете ка граду. Гомила радозналаца пратила га је на одстојању, без речи. Тако су и до града и до старчеве куће стигли. И гле, поново пред метлицом поче да узмиче ђубре. Заблеста улица пред старчевом кућом, пред суседовом кућом, сину трг. Гомилом сакупљених људи прође задивљен шапат. Сви су испружали руке ка метлици, тискали се, гурали једно друго. Али, очистивши трг метла се поново диже увис, па се у благом луку спусти крај ногу малог тршавка. Овога пута нико и не покуша да је отме. Сви су стајали и гледали у дечака, као да очекују нешто, све док једна жена не рече:

— Па, дај ми је, дечко! Очистићу болничко двориште, да би болесници могли да отворе прозор.. — Жена још и не изговори до краја свој предлог, а метлица се подиже увис и крете к њој. Али, тек што јој се примаче, а нечија је рука зграби.

— Прво ћу ја почистити своје двориште, а онда ти чисти цареву царевину! — рече жени један охоли брајлија и потрча ка својој кући, ка свом дворишту. Али, само што до њега стиже, а метлица му се отрже из руке, и полете ка жени која је хтела да почисти болничко двориште. Узалуд је за њом јурио, узалуд псовао. Метлица му је стално измицала и одлазила онима који су мислили и на друге.

Трчао је и трчао, већ је и оседео трчећи, али није могао да је стигне. Можда још увек трчи, ко зна?

ВАРАЛИЦА И СМРТ

Био једном један Варалица, али какав! Сто царевина да прођеш вештијег

нећеш наћи. Је ли чудо што потече прича по друмовима да би се и месец, да је мало ближи, залепио за Вараличине прсте? Да је Варалица у стању реку од извора да одвоји, из ока, а да око не примети, зеницу извуче? Брига Варалицу за приче! Од плодног поља му шири осмех, од топле погаче топлије речи. Шта је народу? Ако се ствари саме лепе за прсте, зашто их не узети?

Одлучи Варалица да буде најбољи у свом занату. Пође од града до града тражећи бољег од себе да му се у службу најми, вештину своју усаврши. Тако стиже до тринаесте царевине. Ах, како је леп Варалица. Прсти му, дуги И нежни, лице као у сребру исковано, смеђа коса пада по кадифеном оделу, а за шеширом црвен цвет. У крчму улази, осмехује се. Чује — стигао трговац, овчија руна откупљује, а кога није срео тог није ни преварио Баш таквог Варалица чека. Зар је подвиг поштеног преварити? Поче Варалица све око себе да части, а испод ока мотри трговца. Трговац већ ликује у себи. Будала је и пијаница млади богаташки син! Седне трговац до Варалице. Пију. Братиме се.

— Искварио се овај свет! Све лопов до лопова! — лупа шаком трговац по столу, уздише. — Не сме човек пару у џепу да понесе...

— Док има пријатеља и новаца ће се наћи! — просу Варалица три дуката пред себе, нека не брине трговац... Живот је овај пун мука! Зар он, до јуче срећан, ноћас не проклиње своју судбину? Разболела му се млада жена, на коцки благо изгубио, а ничег нема на продају, сем неколико стотина оваца... — затресе косом Варалица, а трговац се почеша по челу и предложи: за шест стотина златника он ће му овце откупити, спасти га од срамоте. Можда би од неког другог добио трипут више, али ко зна колико би требало да чека. Стави трговац врећицу с златницима на сто, а Варалица је благо одгурну руком. Нека, касније ће о томе, морао би оца да приупита... Али, не да се трговац! Није он месечево млеко пио: нека прода одмах, или никад!

— У реду! — уздахну Варалица, узе врећицу, а трговац одјури ка назначеној бачији да што пре овце отера, да не би момак на бољег платишу налетео.

А Варалица? Насмеја се на сав глас и наручи буре вина.

— Ко је гладан нека једе! — рече. — Ко жедан — нека пије! Трговац части... — јео је и пио Варалица, пило читаво село, а када је јутро освануло нестали Варалица, најлепша девојка и најватренији коњ из села. Да ветар у потеру пошљеш — стићи га не би могао! А и да стигнеш — шта вреди? У Варалице се благо не држи. Или га попије с друштвом у крчми, или разда сиротињи на друму. Узалуд му говоре старци да приштеди за црне дане! Варалица се смеје: за њега црних дана не може бити.

— Не престају да се рађају будале! — смеје се.

Досади већ и судијама да му суде. Варалица напамет зна закон, пристаје на сваку казну, али нема тог затвора из којег не умакне већ након пола дана, објашњавајући да није за њега да бадава једе царску храну.

— Ваше је да ме јурите, моје је да бежим! — каже, пун презира за подмитљиве судије и стражаре. Чему се судије љуте? Нека суде! Што тежа пресуда, то већа његова слава! — Ко зна шта би радио бог да ђаво не постоји? — шири Варалица руке, усавршава свој занат. Је ли чудо што му име и границе суседне царевине пређе? Чу о њему и млада мајка која се са Смрћу отимала о живот свога сина. »Када би му успело да Смрт превари!« помисли мајка. »Да ми јединца сина спасе!« упорношћу траве ухвати се она за живот малишана, не дозвољавајући Смрти да прекине кончић тањи од паучине. Зачуди се и Смрт толикој снази, за тренутак изгуби дах, па с гневом рече:

— Мораћеш ми га дати, луда мајко! За њега нема лека, јер нема човека који би с извора живота донео... гутљајчић твоме сину.

Усправи се дечакова мајка.

— Где је тај извор? — упита, а Смрт се гласно насмеја.

— Шта ћеш ми дати, ако кажем? — рече.

— Све што тражиш! — обећа жена.

Смрт никада скромна није.

— Твоју раскошну косу — рече — очи модрије од различка, сјај образа.

И, даде мајка. Није ни осетила бол, док је слушала како иза девет планина и пустиња џиновски јасен расте везујући рај с паклом. Крошња му до седмог неба допире, а корење је до срца земље спустио. Под тим корењем кључа извор живота. Ко ма и један гутљај попије — ослободиће се болести, старости и живеће све док му живот не досади. До њега још нико није дошао. А и ко би дошао може да узме један једини гутљај воде. Како да га њеном сину да? Како да превари вештице—чуварице, суру орлушину и белу змију које крај извора чувају стражу?

— Превари? — узвикну мајка, а кроз главу јој прође прича о Варалици. — Обећај да ћеш поштедети живот мог сина, и ја ћу наћи таквог човека... — прошапта мајка, а Смрт се грохотом насмеја.

— Рецимо да га нађеш шта ћеш му дати? Блага ниси ни имала. Више ни лепоте немаш. Ко би за тебе у погибелъ пошао? — рече Смрт, али је мајка и не чу. Све тањи бивао је измучени дах детета. Мора му наћи лека. Слепа и без косе истрча она на улицу, стискајући сина уза се, молећи сваког кога је срела да јој Варалицу нађе.

— Само док Месец из млађака у пун не пређе имам времена. Само ће дотле Смрт чекати. Нађите га, животом вас деце кумим? Заједно с ветром дође до Варалице прича о слепој мајци.

— Ти си та која ме тражи? — стаде Варалица пред жену, а она саже главу и повери му своју страшну погодбу са Смрћу. Указа и на невоље које чекају оног ко крене ка извору живота, признаде да се само један гутљај воде—животнице може узети, па заплака.

— На теби је да одлучиш. Ти си једини који би смрт могао да превари. Ако ми ти не помогнеш, ко ће? — пригрли мајка дете чији је живот смрт стезала леденом руком. — Ја немам шта да ти дам... — мајка заћута, а Варалица се замисли. Ко би пристао на подвиг при коме се ништа не добија, а живот губи? А опет? Нема тог који је Смрт — варалицу над варалицама — преварио. Жестоко замисли се Варалица.

— Па, добро! — рече напокон. — Шта ти говори да онај један гутљај, ако до њега дођем, нећу сам попити.

Сада се мајка замисли жестоко, поћута, па рече:

— Не знам, али верујем да ћеш ти спасти моје дете... — Жена заплака и погну главу, а Варалица јој стави руку на раме.

— Поћи ћу, али ти ништа не обећавам... — рече.

Остаде млада мајка да се бори за живот свог детета, пође Варалица да извор живота. Ко ме је било мучније? Ко ме теже?

Дуг и опасан је био пут. Већ му је кожа с табана почела отпадати, кад дође до ивице треће пустиње и виде орлића како из процепа узалуд покушава да се извуче, не пуштајући гласа од себе. Нешто је о сурој орлушини жена рекла. Ово је било птиче, али јакнуло није, мада му је из повређеног крила крв текла. Сажали се Варалица над гордом птицом, извуче је из процепа, рукавом своје кошуље преви јој крило, и крене, храбрећи самога себе: »Једном се живи! Једном умире! Једном се човеку пружа прилика да чак и саму Смрт надјача!«

Одагна Варалица жеђ и умор и до девете пустиње дође. У своје способности није сумњао али, кад над ужареним песком угледа високи јасен, потече му зној хладан низ кичму. А шта ако вештице не надвлада? Ако му орао искљује очи? Ако не умакне белој змији? Схвати Варалица, наједном, да се на опасне стазе упутио. Шта сада? Себи је реч задао, а од себе нема узмицања. На крају, једном се живи, једном мре! Могао је већ на робији иструнути, могла му је пустиња кости осушити. Сети се Варалица кроз шта је све прошао и би му лакше. Коначно: може се човек на перјаном јастуку угушити, од неке глупе болештине настрадати. Склони се Варалица иза стене да увреба прву стражу.

Пекло је сунце, жарило, над песком је као жута ватрица јара титрала, песак у варнице претварала. Али не затвори Варалица око, нити се маче да хлад нађе. Шта је, ту је: узмака нема! Зачуди Варалицу тишина у којој се ни лепет птичјих крила, ни шум ветра није чуо. Бљештало је златно лишће на сунцу, стабло се сребром искрило, али вештицама није било ни трага, нити се чуо шум извора. »Можда је Смрт преварила жену!« — помисли Варалица и осети како у њему снага нестаје, као да вода у пусти песак тоне. Кад, наједном, зачу некакво чангрљање, нечије гневне гласове. Напреже Варалица слух и схвати: свађају се некакве женетине. Напреже очи и виде: у даљини уз котлић седе вештице и ватру потпирују, вичу, једна другој очи да извади.

— Нема га! Зашто си га пустила да оде? — рече прва. — Не могу ја до краја света чувати његову стражу...

— Мораш! Ко би донео траве? — рече друга и принесе шаку уху да послушне. Варалица се сав у ухо претвори, ништа не чу, али опази како са друге стране стене расте сенка

неке дивовске птице. Ка небу поглед диже Варалица и уздрхта. Гле, чуда чудовита, гле јада јадовита: на птици сребрна пера, гвоздене канце, гвозден кљун. Мајко мајчице, окрену се Варалици свет око главе. »Ово ти је, будало, крај!« помисли али га сенка орла прелете. Једва корак даље од стене стрмоглави се орлушина и рече људским гласом:

— Не грчи се, дужник сам ти! Орлић којем си помогао — мој је син. Тражи шта хоћеш!

Варалица зину од чуда. Горама и пустињама ходајући смишљао је како да превари страшну птицу, а она му помоћ нуди, туго! Опazi Варалица да птица постаје нестрпљива, па брзо рече:

— Пропусти ме! Дозволи да с извора гутљајчић воде узмем! — Трже се Варалица кад виде да орлушина копа канцама стену испод себе тако да варнице искачу, али понови своју жељу. Сада се птица трже.

— Не могу да те пропустим! — рече. — Дужност ми је да будем прва стража. Једино ако ме надиграш — пропустићу те. Али, надиграти ме нећеш... — избаци орао карте испод крила, растури их кљуном по стени, па рече: — Дели први! Услов знаш: ако добијеш — пропустићу те, ако изгубиш — прогутаћу те. За сина сам ти захвалан, али ћу те, свеједно прогутати надиграм ли те. — Климну орао главом, строго крилима клепну, а Варалица му се до земље поклони и рече.

— И на овоме ти хвала. Твоје је да чуваш стражу. Моје је да заиграм страшну игру... — осмехну се Варалица у себи: у картању је он код своје куће, познаје карту с леђа, по мирису јој вредност зна.

— Почињи! — развали орлушина кљун, а Варалица се насмеја. — Не смеј се, но играј!

И, поче игра! Доби Варалица прво коло. Освоји орао друго, па Варалица победи двапут заредом, док се орлу не досади, па рече:

— Ово је последња игра! Не могу више да чекам. Слатко мирише људско месо!

И, настави се игра. Како су дрхтале Вараличине руке док је делио! Како се ширило орлово гладно око! Већ и сунце поче да седа. У један мах се Варалици учини: орао краде. Затим се у орлу увуче сумња.

— Крадеш ли ти то? — упита. Варалица одмахну главом.

— Не крадем и не варам! — љутну се, а карта му под језиком не би ли га срећа посрећила да му баш та притреба. Гракну орао и окрену се да види шта га то у леђа пуцну. Варалица испљуну карту и плесну руком: — Добио сам!

— Видим! — обори главу орлушина. — Или је срећа, или је твоја вештина тако хтела! На част ти! Мене још нико није преварио. Слушај ме пажљиво и памти: иза седме стене је вештичје легло, а оне никада не спавају. Мало их пред зору, начас превари сан, али и тада им је једно око отворено. Ако те угледају, претвориће те у камен. Погледај камење пред њиховим леглом. Видећеш да има људске очи. Само њих су им вештице оставиле. Мислиш ли да си једини који је извору пошао?

— Не мислим! — одсече Варалица. — Скрати причу. Знам да на гозбу не идем. Шта да радим када их сан превари?

— Не жури, јуначе! — залепета орао крилом тако да камење полете низ стрмину. — У смрт своју не лети! Оно што њих мучи није сан, већ несаница. Зато су ме послале да за њих натргам траве с острва у мору дебеломе. Зато су котлић припремиле. С травама ћу им срчку-дремницу помешати. Од ње се ти не би ни пробудио. Оне ће заспати на тренутак. Тај часак ти улови, тргни им мараме с глава и бежи. Отму ли их — готов си. Умакнеш ли им за сто корака, даће ти за њих све што затражиш. У тим марамама је њихова снага! — не хтеде орао да се опрашта. Био је гладан људског меса, а један добар залагај је измицао. — Сад иди! — рече. — Док не стигнеш, траве ће бити у котлу.

»Да ме не превари?« посумња Варалица али пође молећи се у себи да не изгреје Месец. Али, на западном видику Месец изађе. Убрза Варалица корак да стигне до вештичјег лога пре него што се Месец до врха неба попне. Тако и до седме стене дође, провири: вештице варе траве и полугласно певају:

Растварајте се траве, растварајте,

несан нам у сан претварајте...

Кључа вода у котлићу, бабе између себе шушкају, окрећу се.

— Мирише људска кост! — рече вештица леђима окренута Варалици, а њему се заледи крв кад угледа хрпу камења из чијих су се очију круниле сузе. — Однекуд иза мојих леђа мирише. Погледај!

— Нисам ћорава! — љутну се друга вештица. — Тамо и гледам! — гневно је мешала чорбу. — Не зановетај. Нећемо ноћас дремнути ни часка!

»Нећу ни ја!« помисли Варалица. А и како би? Јецало је камење око њега, а Месец већ свијао лук. Осети Варалица како краћају ноге под њим, али назад се није могло. Вештице би га зачас откриле, јер је ветар дувао са запада. »Сад могу само напред, па нека буде шта буде!« — вирну Варалица иза стене. Вештице су сркале чај. »Сад!« — рече Варалица самоме себи кад виде како оне као покошене падају у сан. Долете до њих, стрже им мараме с глава, поче да бежи. Али, пренуше се вештице, па за њим. Трчи Варалица брже од ветра, али дах вештица, свеједно, осећа на потиљку. Кад, наједном, као укопане стале вештице, пиште. Куну и моле да им врати мараме, али се Варалица само смеје: у његовој је руци моћ — сто корака је претрчао!

— Дај ми мараму, људска душо. Даћу ти товар сребра! — моли прва вештица, али Варалица одмахује главом.

— Дај ми мараму, људска душо! Даћу ти товар злата! — моли и она друга, али Варалица одмахује руком. »Какво злато!« мисли се. »Овде је глава у питању. Дам ли им мараме — претвориће ме у камен!« Стисну он мараме свом снагом, а већ види: не могу му ништа! Виде и вештице: Варалица зна тајну, могао би их подавити док трепнеш. Али шта ће Варалици мртве вештице?

— Шта тражиш? — питају га углас, моле.

— Да ме проведете крај беле змије, док гутљај живе воде узмем после идите куда вас ноге носе! — осмехну се Варалица. Зашто ли ћуте вештице? Зашто одречно машу главом, кажу да га не могу провести крај беле змије? Није то у њиховој моћи.

— Није ни у мојој да вам мараме вратим! — насмеја се Варалица. Али, могу да вас бацам у казан и потпалим добру ватру...

Схватају вештице да одлагања нема, па рече она старија:

— Врати нам наше мараме, открићемо ти тајну... — Вештица утиша глас и рече нешто Варалици, али је ни сетна ни ветар не чу.

— Па, добро! — рече Варалица. — Али, мараме ћу вам дати кад се вратим. Можда варате... — убрза Варалица корак, глуп за клетве, свестан да мора стићи до извора пре него што зрак сунца падне на њега. Ако закасни, Златокоса која чува трећу стражу поново ће се претворити у белу змију и главе му на раменима нема! Ако, пак, прерано стигне, опет ће на змију налетети. Златокоса се у своме обличју јавља само кад се сунце и месец размењују. Завара ли је и украде ли кошуљицу — моћи ће и гутљај воде да заграби и побегне, али не пре него што кошуљицу назад баца. Која је ту хитрина потребна? Која присебност? Нико не зна, јер се нико с извора није вратио. Осети Варалица како му горњи зуби о доње ударају, а пред њим већ јасен златнога лишћа шуми. — Сад узмицања нема! — нареди себи, а ноге му дрхте. — Пропашћеш, будало! Самога си себе преварио! — трже се Варалица: змија се у девојку претварала. Занесе га за трен лепота Златокосе, на кошуљу заборави и пође ка извору. У последњи часак се трже, зграби кошуљицу, па добар гутљај воде отпи: пола под језик стави, другом половином напуни уста, па потрча назад. Зрака се сунца још није такла воде, а већ је био с друге стране зла. Ах, како би кликнуо да му у устима није било воде! Овако, с брега кошуљицу хитну, и узмаче. За трен Златокоса постаде бела змијица, сукну ка Варалици. Кад, гле, чуда: што више змија јури, све већи бива размак... Лети ли, лети Варалица: слатки му ветар у уху хуји. Тако дође и до Вештичје логе, зграби наказе, једну о другу веза, руком им показа да камење поново претворе у луде. Али, оне то нису могле без марама, а да им их да није смео: скамениле би га. Варалица зграби вештице и хитну их у пламен, њихове мараме исто тако. Букну огањ, смрад се као барјак диже у небо и у исти час орао слете пред Варалицу.

— Успело ти је, видим! — рече орао, а камење се покрену, у луде створи. Орао ни главу не окрену, узе Вапалицу на крила и суну к облацима. У трен су били изнад облака. Како је пекло сунце, мајко рођена. Како звиждао ветар! »Паднем ли, ни коска неће остати од мене!« — претрну Варалица, заборављајући да му је жива вода у устима. А онда, успори се замах орлових крила. Направи орао круг и спусти се на зараван планине.

— Одавде мораш сам! — рече. — Овде моја моћ престаје! — одлете орао, оставивши Варалици перце на длану. Да није било, перца могло се Варалици учинити да је све био сан. Није имао времена да мисли: истицало је време погодбе са Смрћу. Хтеде Варалица да дочара славу која га чека, али уместо славе пред очи му је долазио лик несрећне мајке. Убрза Варалица корак. Скоро се скотрља низ планину и спази кућерак жене сав згрчен на месечини, застаде као окамењен: шта ако гаје Смрт преварила и надјачала мајку? Шта ако дете није живо? Једва је последње кораке прешао и отворио врата.

У соби је све било исто: стискала је мајка дете на груди, победнички се кезила Смрт.

— А, ту си! — рече Смрт, угледавши Варалицу. — Није успело, значи? — хтеде да га натера на пркос, не би ли га преварила да отвори уста и проспе воду, али где ћеш Варалицу преварити! Досети се Варалица, притрча и кану кап воде на дететове очи: оно прогледа, другу кап му кану на усне: насмеши се дете, трећа му груди додирну и оно поче да дише спокојно и дубоко.

— Она ће остати наказа за сва времена! — победоносно ће Смрт, али се Варалица и ту не превари. Животворну кап кану на очи младе мајке и плавом се светлошћу напуни мрачна шупљина: друга јој кап на голу главу паде: расу јој се око лица слап златне косе. Воду испод језика сам прогута и кликну, окренувши се ка Смрти:

— Шта сада?

Али, ту где је Смрт стајала зевну празнина: Смрт као да је у земљу утонула. А Варалица? Још и данас светом хода. Зар није воду живота прогутао, Смрт надјачао? Жив је, живцијат. Смеје се и вара, ако има кога да превари: силно је потомство изродио, није му лако.

КРИЛАТИ БЕЛКО

Једно лакомислено племе мрава сагради мравињак у врбаку поред реке. Како су само запињали! Како журили! Али, успело им је да пре зиме подзидају мравињак и обезбеде храну и себи и својим будућим потомцима. Као да су знали да ће зима бити жестока скупљали су свако зрно, сваку влат.

А зима је била дуга и снежна. Страшљиво извирујући у чудесну белину спољног света, размишљале су мравице-мајке о судбини своје још нерођене деце, док је мраз ткао у жбуњу лаке и сребрнасте чипке. Како су беле и ледене биле крошње дрвећа! Како су се, притиснуте снегом, сагибале до земље! Али, у мравиљаку је било топло, а у јајашцима су равномерно куцала срца будућих мрављих витезова и лепотица. Чинило се као да чекају избијање неког невидљивог звона, па да се јаве. Кад, наједном, као прасак скривене пушке пуче пролеће. Распали сунце по реци, поче да се топи лед. Као да је нека невидљива рука окретала свет наопачке — све изненада постаде бучно и зелено, а под налетом подземних вода поче да се тресе мравињак.

— Шта сам вам рекао? — подиже обрве мрав вратар који је изнад свега волео да опомиње и прориче. — Које још племе, са зрном памети у глави, гради мравињак у врбаку? Где има врба има и воде, а зна се какве опасности крије вода у себи!

Гунђао је старац, гунђао, али нико и не обрати пажњу на њега. Сви до једнога журили су и запињали теглећи терете веће од себе, и до зоре успело им је да склоне мравињак на безбедније место.

А у зору, баш кад се сунце купало у реци, почела су из јајашаца да искачу мравља деца. Нико није имао времена да погледа јесу ли им све ногице на броју, јер вода је као змија плазила ка мравињаку. Али, када је сунце одскочило изнад реке, и вода се повукла. У истом часу искочио је из јајета мравић другачији од све остале мравље деце.

— Гле, какав је! — узвикнула је мравица-бабица. — Је ли мрав?

Њен узвик сакупио је сав мрављи народ, али су мишљења задуго била подељена. Мравуљак није личио на остале: био је велик и био је бео, док су сви други били црни, или у најгорем случају смеђи. Задрхта мравица мајка. Бели мрав био је њено дете. Није га се могла одрећи. Зато се обрати племену и рече:

— Ако сам ја мрав — зашто се у мога сина сумња?

Племе постиђено саже главу, али сенка сумње остаде. Бели мрав — ко је још за таквог чуо? Искоса и потајице пратили су старци рашћење белог мравка, очекујући да једног дана, ипак, промени боју. Али, што је више растао, бели је мрав постајао све белји. Мајка је слутила да је то због оне беле, снежне зиме, али како да то другима каже? Остали мравићи зачели су се, такође у дугим белим ноћима: зашто је само њен син бео?

Белко за мајчине муке није знао. Растао је и јачао, али га игре браће нису привлачиле, још мање скупљање хране за зиму. Уместо да тегли храну, Белко је пратио лет лептира, лелујање травки на ветру, шум потока. Дуго у ноћи остајао је будан следећи ход месеца и снено шапутање звезда. Ујутро, зато, није могао да се пробуди.

— Осим тога што је бео, он је и лењ! — прекорно рече Поглавица мрављег племена, а Белкова мајка поцрвене. За мраве нема тежега греха од лењости. Она поче будити Белка мало раније. Сада је на време стизао у школу, али је учитељ, свеједно, био незадовољан. Шта хоће та главата, бела наказа? Кога се у мрављем племену тиче шта раде звезде и лептири? За мрава је да научи све о налажењу хране, о узајамним дужностима и помагањима, о грађењу мравињака.

— Премного мисли и превише пита Белко! — изнесе Учитељ своју оптужбу, а Поглавица племена рече:

— Терај га да више учи и вежба!

Какву тек то збрку изазва! У учењу, у трчању, у раду — Белко је био спретнији од свих. Саплеменици више нису имали очи за њега.

— Гле, како се прави важан! — рекли би након сваког Белковог подвига, избегавајући да га приме у свој круг. Узалуд је несрећни Белко размишљао у чему је његова грешка. Узалуд се зарицао да ће бити бољи! Јер, што је он бивао бољи — браћа су све отвореније бежала од њега, све суровије одбијала да га приме у свој круг.

Тако је имао још више времена да посматра свет око себе. Колико је само мржње, колико глупости било у ливади! Је ли могао Белко да не примети како зелена жаба више од славујеве песме цени свој крекет? Је ли могао да не види како пуж мисли да је најпаметнији на свету? Шта да се за мравље ратове каже? Ој, Ој! Како су дрвени мрави мрзели жуте, жути црне, а сви: и црни, и црвени, и жути — њега само зато што је бео!

С чежњом у срцу одлазио је Белко на починак, увек се изнова надајући да ће у току спавања променити боју, увек изнова с ужасом запажајући да је остао исти, да је једино још мајци добродошао..

Био је већ у узрасту кад се напушта родитељски дом. »Како ће наћи невесту? Како засновати породицу?« — будила се обливена хладним знојем Белкова мајка, са страхом гледајући како се на леђима њеног сина нешто надиже, нешто пупи. Шта? Није могла да одреди: биле су то, у почетку, некакве гукице које су мировале извесно време. »Можда је то неко одступање у развоју? Можда га други неће ни опазити?« Покушавала је мајка да победи своју стрепњу, али није прошло ни два дана а из отеклине је избило нешто налик на крила. Већ следеће недеље забуне није било: крилца су се претворила у крила.

Бео мрав! Крилат мрав! Какав ужас!

Савет старца донесе одлуку да се Белко искључи из племена. Нека се настани негде у близини, али нека живи сам. Погнуте главе, без отпора прихвати Белко своју судбину. Али, бити близу племена, а издвојен, било је горе него бити сасвим одбачен, јер је онемогућивало пут к другима. Ако би га ико и примио? Небесима и цвећу не припада, а звезде и лептири осећају да није њихов род!

Криллати Белко поче и од сопствене сенке да бежи, у траве, све дубље, и све даље. Тако и на речну обалу изби.

— Гле, какво сребрно чудо! — застаде Белко задивљен блистањем реке и не примећујући да му се иза леђа прикрада хитра, зелена гуштерица. Када је угледа — учини му се да у лице смрти гледа, подскочи од ужаса, крила се сама од себе раширише, а струја ваздуха повуче га увис. Како је големо, како замршено било море трава и жбуња. Белко није могао да се поврати од чуда. Као лептири, као вилин-коњици, као птице и он најпрезренији међу презренима — лети! Лети, а испод њега промиче сребрна плоча воде, мравињаци ситнији од камичака, крошње липа!

Сав у грозници врати се Белко свом дому, али читаву ноћ није успео ока да склопи. Можда му се летење само приснило? Само као чудо у грозници приказало?

Како је споро свитала зора! Једва је Белко дочекао да сунце дотакне реку, па да излети и испроба снагу својих крила. Лепа Поглавичина кћи и остали мрављи народ сопственим очима нису могли да поверују. Који је још мрав летео? А, ипак! Крилати Белко све брже се дизао у висину. Како су малене сада биле крошње дрвећа, још мањи и безначајнији мравињак! Ој, како је летео Белко, прелетео ливаду и реку, осетио лагани умор у крилима и спустио се на златасту главицу маслачка.

— Како је леп! — узвикнуо је један зрикавац.

— Како брз! — прошапутао је маслачак. — Сигурно је мрављи краљ!

Криллато бело сироче ухвати вртоглавица од тих речи. Час му се чинило да то весела ливадска деца о њему говоре, час да се преварио. Ипак, заједно, с мраком стиже и Белко мравињаку. Можда и зато што је, поред осмеха мајке, приметио и осмех на лицу лепе Поглавичине кћери, ко зна? Свет испод њега ширио се у свој својој лепоти, а крила су му свакога дана постајала све бржа и све јача.

Тако једнога дана, одлете у небо више него икада. Није ни опазио да се под њим као злокобна крила врана — гомилају облаци. Изби брз и жесток пљусак. Белко био је изнад њега, али није могао а да не осети страх за мравињаком, да самога себе не прекори: »Баш сам будала! Зар ме не терају од себе, не презиру? Што бих ја бринуо о њима? »

Али, љубав у њему била је јача и, само што пљусак мину, а Белко се стушти ка мравињаку. Ој како је беснела река! Како расла од изненада надошлих вода! Како јурила ка мравињаку. Али, јурио је и Белко, напрегао сву своју снагу и стигао до мравињака пре реке.

— Све остављајте и бежите! Река се излила из корита! — узвикнуо је једва долазећи до даха, а један охоли млади мрав насмејао му се у лице, упитавши:

— Мислиш ли да ти једини имаш очи?

Али, смех који је пропратио његове речи био је кратак: племе је добро начуљило уши и чуло хуку реке. Камо да беже нису знали, то ни сам Поглавица није знао. Све очи упрле су се у Белка. Одбацили су га: шта ако одбије да им покаже пут, ако одлети и не осврнувши се на племе? Крилати Белко и сам је неко време оклевао, а онда рече:

— Пођите за мном!

У свој моћни загрљај Белко прво узе своју мајку и однесе је на оближњи брежуљак. Затим, пренесе све старце и старице, јер млади су бежали и сами, безобзирно гурајући слабе и болесне. Још једном, последњи пут долете Белко мравињаку и у задњем часу зграби кошарицу с мрављом децом: матица воде ју је већ вукла к дну. Из груди мрављег племена изви се крик олакшања, а онда се мајке окренуше деци, старци скупљању имовине. На Белка се нико и не осврну, само што један од осрамоћених младића рече:

— Види га како се прави важан!

Била је то она једна, последња кап: стид и гнев зали образе Крилатог Белка. Он се поклати мајци и рече да одлази: хоће ли с њим — он више не може остати у племену!

Ошамућена од умора и страха мајка није знала шта да учини. Како да остави племе? Како да Белка остави самог? Зато рече:

— Остани, Белко! Плеће ће знати да цени твој подвиг.

— Али, ја више не ценим племе! — изви се крик из груди Крилатог Белка, а племе у чуду остаде немо. Тога није било, нити ће бити! Он бунца. Који је још мрав својевољно отишао из племена, побунио се!

Узалуд су га задржавали! Погнуте главе, са сланом куглом у грлу Белко је кренуо низ брежуљак. У ушима му је зујало: сам! У читавом овом проклетом свету он је — сам! И нигде ни брата, ни друга. Уз следећи брежуљак једва је успео да се попне, а био је то брежуљак какав се за мравињак само желети може. Али, чему мравињак, ако у њему никога немаш? Као ледена вода обливала је Белка самоћа, кад зачу неко дахтање. Ко би то могао бити? Окрене се Белко лево, па десно: свуда унаоколо ширила се празнина. С тугом у срцу поче Белко да гради нови дом, али дахтање није престајало. Коначно му се поглед спусти низ брежуљак. И гле: полако и посрћући уз њега се пењала мајка, а придржавала ју је Поглавичина кћи. Не верујући да је таква срећа могућа — Белко се уштину за мишицу: чуда се само у лудим сновима догађају. За који часак привиђење ће се распршити као облак ношен олујом. Он ће поново бити сам!

Али, безразложно је самоме себи наносио бол. Две мравице пењале су се ка њему, осмехујући се, а на источној страни неба растао је месец бео и крилат, као најкрилатији бели мрав на свету.

ВРАПЧЕВ ДАР

Болешћу прикована за кревет, девојчица је живела у самом корену високе, превисоке, у срце неба заривене бетонске куле. Око ње је брујао град, али кроз прозор своје подрумске собе могла је да види само стопала пролазника у непрестаном покрету. »Куда ли иду? Шта траже?« — питала се, али одговора није било.

Изнад свега узбуђивала су је разиграна дечја стопала, нарочито она најмања. Посматрајући их, чинило јој се да трчи заједно с њима. Брзо, брже, још брже! На ливаду, уз планину, низ долину, и још даље: велик је и шарен свет!

Да је ветар, појурила би улицама, замрсила гране дрвећа, поскидала људима шешире. Да је облак, спустила би се на врх Сребрне горе, окупала у мору, потрчала за звездама и птицама. Девојчица уздахну. Из свог бетонског дворишта, ограђеног високим зградама као каменим литицама, једва је могла да види комадић неба. Шта да се о облацима каже? Личили су на лептире, и брзо нестајали.

Придржавајући се за зидове, девојчица покуша да начини неколико корака, без успеха. Мајка ће се тек пред вече вратити с посла. Кад би бар имала пса или мачку? Ах, којешта! Где у њен тесни кавез да стану пас и мачка? Једва сунчева зрака понекад залута, заигра по зиду, каже: — Улови ме, улови! — па оде.

Девојчица напрегнуто ослушну.

Из дворишта су допирали дечји гласови. Чу одскакање лопте о бетон, радосни смех победника, па љутњу пораженог. А онда, наједном, као да је с неба пала, улете лопта кроз прозор. Дечак, који је трчао за њом, чучну и загледа се у дубину.

— Па, овде има неког? — узвикну и стрча се низа степенице. — Еј, ти тамо, врати ми лопту! — малишан нахрупи унутра и, угледавши девојчицу, устукну, запрепашћен, зграби лопту и побеже. Али већ сутрадан закуца на врата, и поче често долазити, доносећи различите дарове: цвет кестена, камичак чудног облика, врапца сломљеног крила....

— Једва сам га спасао од мачака! — малишан спусти повређену птицу на руб кревета, а девојчица од страха завуче главу под јастук. Али већ након неколико тренутака њен страх прерасте у сажаљење. Птица је једва дисала. Шта је могла осим да јој превије крило и нахрани је мрвицама хлеба?

А онда потече време као киша низ олук, али врабац се споро и тешко опорављао. Већ је пролеће извлачило травке из земље кад је први пут залепршао крилима. Али тек кад лето затабана двориштем, девојчица отвори прозор, стаде у страну да би птица могла да излети, и прошапута:

— Лети, јаднице!

Али врабац се и не маче ни први ни други дан. Тек трећег дана слете на прозорски оквир и рече:

— Хвала ти, а сутра ме чекај у исто време!

— Шта је сад ово? — девојчица се запрепасти. — Да не сањам? — окрете се ка прозору, али на прозорском оквиру врапца већ није било. »Мора да ми се причинило?« помисли, одлучивши да мајци и дечаку о овоме ништа не каже да јој се не би смејали. »Који још врабац говори?« — рекли би јој. »Баш којешта!«

и сама исто закључи, па ипак, још од зоре поче чекати птицу, али врабац нити се јави нити појави.

»Заборавио ме?« помисли и таман хтеде да се завуче под покривач кад чу лепршање крила и нечији јасан глас:

— Извлачи се из кревета! Журим.

— Ко си ти и куда журиш? — девојчица се трже и обазре око себе: нигде никога. »Вероватно још сањам?« шапну себи, кад онај глас поново рече да му се жури. Девојчица у чуду рашири очи: на прозору је био њен врабац, а крај његових ножица блистао је неки малени, округли предмет налик семенки лубенице, сав златаст. »Да није он то говорио?« не верујући самој себи, девојчица навуче прекривач до браде, а врабац прекорно прошапута да нема времена за играње.

— Устани и посади семенку расковника, а онда чекај док из ње не израсте плод. Кад се распрсне, прогутај његову коштицу, али га пре тога не дотичи и ником ништа не причај! — нагло, као што је и дошао, врабац одлете, а девојчица подиже семенку с прозора, и запрепасти се: била је тежа од највеће лубенице, и топла. Од врапчевога кљуна? Њеног длана? Чега ли. Зачуђена, она је стави у лонац земље и зали.

Јесу ли дани, или је као пена у брзој реци, летело време? Иза окна су већ промицале прве пахуље снега, а из семенке ништа да никне.

»Можда сам ја врапца само сањала?« — помисли девојчица тонући у сан, али кад ујутро отвори очи, у лонцу се златио нежни изданак расковника.

»Када ли ће порастити?« — питала се. Недеље и месеци су пролазили, поново пролеће као златна веверица скакутало по дворишту, а изданак никако да се дигне од земље. Опет су се чули дечји гласови и ударане лопте у бетон, али дечака није било. Од мајке је девојчица чула да се дечак одселио у други град, и растужила се. Готово заборави да залива изданак, кад опази да из пазуха листа избија тамномодри пупољак.

Свакога дана бивао је све крупнији, а кад се почео отварати, девојчица осети како и она постаје јача. Мајка, чудећи се, подиже обрве:

— Откуда овај цвет овде? — узвикну запрепашћено, али девојчица не изговори ни речи.

Чудесно миришући, сав прозачан, плави цвет са високим руменим прашницима треперио је у струји сунчевога праха, постајући свакога дана све блиставији, све већи. А онда, у самом његовом срцу ниче плод. Цела соба била је пуна његова сјаја и

мириса, али мајка није више ништа питала. Видела је да биљка весели девојчицу и спокојније је одлазила на посао.

»Хоће ли се икада распрснути?« — девојчица је нетремице зурила у плод, а време се вукло као кишне капи низ окно. Па, ипак, излете из плода, једнога јутра, коштица као златна пчелица и слете девојчици на длан. Дрхтећи, она је прогута и истога трена поскочи на кревету.

— Ја ходам! Ја трчим! — узвикну сва ван себе и хтеде да излети напоље, кад је прену нечији слабашни гласић:

— Лепо!! Лепо!! Али помози ми!

»Можда се врабац вратио?« — помисли и окрете се ка прозору, али врапца тамо није било. Само се, заглављен између две цепке, копрцао малени, риђи цврчак, пиштећи.

— Шта чекаш? — цврчак прекорно махну главом, а девојчица, напокон, схвати да то он говори, приђе и извуче га из пукотине, запрепашћена како то да она разуме језик птица и буба.

— Како да и не разумеш? — цврчак се тихо насмеја, као да чита њене мисли. — Расковник ти је вратио ход и подарио немушти језик, али врапца не чекај! Он је у земљи Плавих Ветрова, а мене је послао да те тамо одведем. Затвори очи и број до десет...

— Баш си смешан! — девојчица се закикота, али ипак затвори очи, осећајући како је захвата лагани дремеж.

Ко зна колико је спавала? Шта сањала?

Када је отворила очи, била је на обали неког језера, пред вратима дворца начињеног од светлости. — Каква је ово кућа? Где сам? — зачуди се, али је цврчак упозори да ништа не пита. Није ни имала времена да пита — пред њом су се отварала нека прозирна, блистава врата. Забљесну је сјај врта, какав никада није видела, ошамути мирис цвећа, за које никад није чула. Изнад високих, крупних цветова летеле су плаве птице налик крупним плавим лептирима, али шум крила није се чуо. Наједном, једна од њих слете јој на раме и рече:

— Ја сам твој врабац!

— Не говори глупости — девојчица одречно одмахну главом. — Мој врабац био је сив!

— Био сам сив тамо у граду. Ово је Земља Плавих ветрова. Овде су врапци плави, али моје време измиче: узми прегршт семенки и иди, много је болесних и несрећних на свету...

Плави сјај врапчевих крила преобрази се у плави прамен измаглице. Врапца нестаде. Нестаде и дворца начињеног од светлости и врта пуног мириса. Девојчица у чуду протрља очи. Је ли могуће? Била је опет у свом подрумском стану изнад кога су се, као стрме литице, дизала бетонска здања замрачујући видик.

»Сигурно сам све то сањала?« — помисли. Али кад отвори шаку, на длану виде прегршт чудног светлуцавог семења, тешког и топлог, утрча у кухињу и једно даде мајци. Затим пође по свету да остале раздели болеснима...

Птице су испред не летеле и јављале јој куда треба да иде, а цветови се отварали да је поздраве. И девојчица је ишла: преко брда и долина, преко ледењака и пустиња, постајући свакога дана све већа и све лепша, све док из земље Плавих ветрова не стиже глас о врапцу који се претворио у младића и пошао да тражи лепотицу која му је, некада давно, превила сломљено крило.

ЗЛАТНИ ТАЊИР

д првог јутарњег зрака до мркле ноћи, као бакарно звоно, одјекивало је село

од ситних удараца резбарског длета. Издалека, оно је и личило на звоно окачено између неба и земље. На таквој је висини било саграђено да су облаци и магле пролазиле испод њега скривајући га од осталог света. Али шта је то што се може сакрити?

Брзином ветра глас о селу резбара прође од једног мора до другог. На планину се попе први трговац, па други, па трећи, па сто трећи? Што понесе са собом чудесне зделе украшене изрезбареним лишћем и цвећем? Што слава села поче да расте?

Када је и како у селу настала прва резбарија, више се нико није сећао. Је ли им је вила на дар дала? Или им је ђаво дебело подвалио? Ко зна! Као што зиме предају поља пролећу, отац је сину, а дед унуку предавао вештину претварања дрвета у чипку, али се село од силног рада не заима. Само је све већи број сељака ходао погурено од дуге повијености над послом. Али узалуд су трговци тражили да резбари клешу по већ утврђеном обрасцу. Узалуд су нудили новац. Резбари су се с поносом надметали ко ће пронаћи ређи облик и шару, а у лепе јесење дане, кад су трговци обилазили села, сва дворишта била су украшена резбаријама.

Оне који нису умели да резбаре, читаво село презирало је или жалило је ли чудо што је дечак из куће под литицом са стидом скривао десну шаку на којој није било прстију? Што је, растући, све мање одлазио у село? Све више бежао од вршњака? Његова кућа била је издвојена од осталих. Ретко је ко у ну и залазио. Али кад након дугог боловања умре дечаков отац, сеоски старешина дође да их упита од чега ће сада живети. Мајка занеме. Затим објасни да и она помало резбари. Неће пасти селу на терет. Дечак ће доносити дрва из планине, а с временом и он ће научити да резбари.

— Без прстију? — старешина се насмеја. — Боле га пошаљи у град да проси. Више Же бити користи! — излазећи, старешина се саже да не удари главу у довратак, а мајка зајеца, помисливши: »Можда је он у праву? Можда би малог, заиста, требало послати у просјаке?«

Као да наслути њену мисао, дечак пребледе и истрча из куће. Три дана су га тражили, а четвртог стаде пред мајку, сав у модрицама, и рече:

— Једнога дана резбарићу боље од осталих, видећеш!

Мајка у муци саже главу.

— Видећеш! — понови дечак. — Долазиће да уче од мене! — дечак излете из куће и поче се пењати уз литицу. Мајка је с муком задржавала крик. »Шта ако се суноврати?« прође јој кроз главу, али дечак се као играјући попе на врх, на који се још нико није попео, и донесе одатле некакав тврди пањић. Длето је од њега просто одскакало.

— Покушај с липом. Мекша је! — упозори га мајка.

— Липа је за бабе! — држећи ножић у левој, а пањић придржавајући патрљком десне руке поче резбарити. Док би лист на земљу пао, десница му је била сва у посекотинама, али он не напусти започети посао, нити дозволи мајци да му превије руку.

— Резбар мора да се навикне на посекотине! — рече кратко. — Ти гледај свој посао!

— Који резбар? — мајка пригушено јакну. — Како ћеш бити резбар без десне руке?

— Имам леву! — дечак стисну зубе и настави да деле све Док се на источном рубу неба не јави месец. Негде пред зору мајци се учини да дечак са неким разговара.

— Не даш се? — свађао се с неким кога она није могла да види. — Па, и не дај! Да видимо ко је јачи! — притајивши се, она чу како се дечак с пањићем свађа, улагује му се, куне га, хвали.

— Па, ти са дрветом разговараш као да оно има душу? — рече мајка.

— И има! — прошапута дечак. Понекад, дељући на месечини, далеко од куће, чинило му се да чује како нека невидљива бића говоре између себе. А једном га заиста изненади нечији јасан, молбени глас:

— Ослободи ме, дечко!

Тај глас је истовремено и позивао и молио. Дечак се окрете лево, па десно: нигде никога. Да се није птица јавила? Можда звезда?

— Ко си ти? И чега да те ослободим? — дечак се трже. Испред њега била је ливада поплављена месечином као сребрном водом. Изнад ње, као сребрни чамац, пловио је у струји месечине врх планине. Дечак окрете лице небу и од силнога сјаја, од неке прозрачне тишине која је капала са звезда заврте му се у глави. »Да не сањам?« помисли, али онај глас се поново јави.

— Ослободи ме, али пази да ме не позледиш!

Дечак задрхта. Да не долази тај глас из пањића који држи међу колонима? Чији је? Од страха није смео да принесе ножић пању. Ако је неко унутра, могао би га позледити, могао би га убити. Као да тражи одговор, дечак се загледа у планину испред себе. Јасне, као на дану, сенке дрвећа преплитале су се и претварале у чипке пуне сребрнастог искрења. Однекуд хукну сова, а онај глас се поново јави:

— Ослобађај ме, шта чекаш?

Дрхтећи целим телом, дечак поче да деле. Брзо и спретно ножић је скидао цепку по цепку као да се налази у рукама највештијег резбара. Полако, из пањића поче да се помала неко малено биће. Било је једва веће од гранчице, а на глави му је уместо шеширића била капица жира. Дечака нарочито изненади његов блистав поглед.

— Е, па, ово ти нећу заборавити! — малени гост отресе иверје са себе, а дечак у чуду протрла очи. Патуљак се једва разликовао од папрати: био је тако мален да се без

муке могао под њу сакрити. — Заиста ти нећу заборавити! — понови. — Али ни Ти не заборави: кад узмеш први комад дрвета, издељи из њега тањир и остави га овде да преноћи за време пуног месеца. А онда дођи по њега! — патуљак се насмеја, али тако тихо да се дечаку учини да је ветар прошао кроз траве или негде у даљини зажуборио поток. — Више никада нећеш бити гладан! — као кап росе патуљак склизну у папрат и нестале. Узалуд га је дечак тражио. Тек ту и тамо јављао се његов радосни смешак налик на титрање месечине на води, и исто тако брзо нестајао. Замишљен и збуњен, корак по корак, дечак поче силазити низ планину. Патуљак је нешто рекао... Шта је рекао? Тек на прагу сети се патуљкове наредбе.

Читав следећи дан је делао а да се ниједном није повредио. Мајка сопственим очима није могла да поверује. Није могуће? Такав облик и такве шаре ни дечаков отац није знао да смисли, мада је био један од најбољих резбара у селу. Нежни листови по ивици тањира подсећали су на папрат, на чипку, на треперење месечине, а у средини је блистало нешто налик на осмех. Чији? Није знала.

Пред сутон тањир је био завршен. Мајка хтеде да га покаже суседима, да се похвали, али само што се окрете, а дечак с тањиром ишчезе.

Ко зна колико је ишао? На каменитом путу месец му је био једини друг. Налик на сребрни точак и он се, као и дечак, с муком пењао ка врху планине на коме их је чекао патуљак.

— Дошао си на време! — патуљак задовољно климну главом. — А и тањир је леп. Остави га и иди!

Следећи дан му је споро пролазио. Никад му краја! Једва се једном јавио месец. Дечак се у трен ока попе до врха, али само је папрат блистала на месечини. »Сигурно ме је преварио, па још и тањир узео!« помисли дечак и у истом часу зачу патуљков глас:

— Рано си посумњао, дечко, али свеједно! Сам одлучи: желиш ли да тањир постане златан и да се на њему, сваки пут кад пожелиш, појави најукуснија храна или да постанеш најмоћнији на свету?

Дечак је неко време ћутао, онда промуца:

— Желим да постанем резбар каквог није било!

— И постаћеш! — патуљак се насмеја. — Пажљиво прати снове и шаре у дрвету. У сваком стаблу постоји неко сличан мени, а може га ослободити само онај ко воли дрво више од свега на свету... Маленог госта, најједном, нестале, а нестале и тањира. Месец се сакри иза облака, а планина постаде тамна и хладна. Дечак, посрчући, пође кући.

— Где ти је тањир? — сачека га мајка пред вратима.

— Не знам! — малишан слеже раменима, али, отворивши врата, занеме од чуда. На столу, састављеном од две грубе даске, блистао је његов тањир, златан. Од среће мајка плесну рукама, а дечак јој стави тањир у крило и рече:

— Више никада нећеш бити гладна. Пожели нешто за јело!

Из тањира замириса печење, а дечак се дубоко поклони мајци.

— Опрости што ћу отићи! — шапну. — Много је дрвећа у чијим стаблима чаме заробљени патуљци, птице и цвеће! — дечак се још једном с поштовањем поклони мајци, узне свој резбарски нож и пође низ планину.

Више га нико није видео али у кућу под литицом не престају да стижу вести о чудотворном резбару који комаде дрвета претвара у цветове и птице оставља их и иде даље. Спорно је само што неке говоре о дечаку, а неке спомињу патуљка, тако да нико није сигуран о коме је, заправо, реч...

Једно је, ипак, извесно: догодило се то у време када су планине биле крилате, али мали резбар још и сад светом хода.

ПРИНЦ ОБЛАКА

У

часу кад је дрвеће одлучило да побегне из града, у врху највише градске куле живео је дечак који је изнад свега желео да полети и постане Принц облака.

— Како се лети? — обратио се птицама. Уместо одговора, птице су весело залепршале крилима и ишчезле.

— Како се постаје Принц облака? — упитао је ветрове свезналице, а ови су се само насмејали и отхујали даље.

Шта је могао друго осим да, носа приљубљеног уз стакло свога кавеза у небу, слуша облаке који су му доносили приче са све четири стране света? Његову кулу насељавали су пословни луди и рачунари. Друге девојчице и дечаке виђао је тек како као сенке промакну иза прозора суседних улица, а у дубини, на улицама, као шљунак у клисури, сударали су се пролазници, јурећи ко зна куда.

Није случајно што заволе облаке, нарочито оне најнемирније, јутарње, који имају моћ да се претворе у усправљеног медведа, опаког дива, румен цвет? Понекад му се чинило како га зову да отпутује с њима, али само што би запловили небом, већ би се расули као крунице презрелог маслачка, ишчезли прожети сунцем.

Ко зна колико је времена прошло док није запазио како се један малени облак просто лепи уз његов прозор.

— Еј, ти! — махну дечак облаку. — Заустави се!

— Па, зауставио сам се. Шта хоћеш?

— Да пођем с тобом. Да постанем Принц облака...

— Не говори глупости! Ниједан дечак још није полетео, ни ти постао Принц облака. Заборави на то... — сав смрачен, облачак строго одмахну главом, а дечак прошапута:

— Како бих заборавио? А и зашто? Ако постоји Принц облака који се у сутон спушта и усамљеним дечацима постаје друг у игри, што ја то не бих могао бити? Ионако сам стално сам... — дечак обори главу, а облак га самилосно помилова по образу:

— Не иде то тако, будалице! Да би постао Принц облака, морао би проћи кроз Златна врата, а то још ником није успело! — облачак одлете, а дечак утону у ћутање, дуго, предуго.

— Шта ли је то с нашим дечаком? — забрину се мајка. — Нити се дебља, нити расте, као да се ексерима храни... — мајка осети зебњу у срцу, али већ сутрадан заборави на ну. Требало је сићи у бетонску џунглу града, зарадити кору хлеба. Дечак, као и обично, остаде сам. Је ли прошао дан? Година? Вечност? Дечак се загледа кроз прозор, кад чу нечији глас:

— Спасавај, брате! Помажи!

Ко би то могао бити? Дечак се наже у дубину. Као и увек, улицом је текла река луди. Нико ни да се осврне ни да подигне главу. »Приснило ми се!« помисли дечак, али онај исти глас настави да запомаже:

— Спасавај, шта чекаш?

Дечак није могао да види онога коме је тај глас припадао, али кад пажљивије погледа под, виде како се, заглављен између две дашчице, мучи пегави гуштер покушавајући да ишчупа реп.

»Откуд он овде?« — дечак од чуда отвори уста, али га гуштер опомену да не чека: он, Мерсад, само што је жив! Дечак пажљиво с два прста обухвати гуштерово телешце и полако повуче, плашећи се да му не откине реп.

— Не брини, израшће други! — рече гуштер, а дечак се запрепасти како то да гуштер зна његове мисли, но ипак повуче мало јаче. — Ах, слободан сам! — одахну мали заробљеник и радосно махну огуљеним репом. — Захваљујем ти у име читавог Рода гуштера, тражи од мене шта хоћеш! — гуштер се смешно наклони, а дечак у чуду промуца:

— Ко си ти? И шта бих ја од тебе могао да тражим?

— Рекао сам ти! Ја сам Мерсад, принц из Рода гуштера који само једном у сто милиона година напушта звезду Бангалору! — кроз Мерсадове златасте очи прође зрак сунца, а читава соба плану светлошћу.

— Где је та звезда? — дечак се наже ка Мерсаду, али овај одмахну главом.

— Не могу ти то рећи! — шапну озбиљно. — Далек је пут до ње, време ми је да пођем, али ево ти моја кошуљица и све што зажелиш биће ти испуњено, ако није бесмислено или зло. То запамти. А запамти и да ти могу испунити само три жеље? — Зачу се лагани шушањ као кад ветар пролази иглицама бора, и малог госта нестаде. Да ли је икада ту и био? Дечак испружи длан и зачуди се: на длану је светлוצала Мерсадова кожаца. Није то, значи, само сањао?

— Па да полетимо! — шапну дечак. И, гле чуда! Пред њим се раствори стаклени зид, а Источни ветар зазуја му око ушију.

— Даље, још дале полетимо! Појуримо! — певушио је ветар. — Далеко је звезда Бангалора. Далеко су Златна врата.

— о чему овај то прича? — запрепасти се дечак, али времена за питања није било. Летели су тако брзо да су се облаци пред њима у страху размицали, све док нису долетели до Светлоснога брега, а пред њим угледали старицу сву у живим ранама.

— Помози, синко! — зајаука старица, али дечак, не осврћући се, одлете дале. Жао му је било старице, али жао му је било и да упропасти другу жељу. Затискујући уши, летео је на леђима ветра, а ипак је чуо молећиви глас:

— Зажели да се ослободим рана, помози!

— Зажелео бих да те никада нисам срео! прогунђа дечак љутито, а Светлосног брега и старице нестане као да их никада није ни било.

— Сада ти је остала само још једна жела! — насмеја му се у лице Источни ветар. — Боле да си јој помогао!

— То сада и сам знам, будало! — плану дечак, а ветар га, као да перце збацује, стресе са себе и ишчезе. Дечак од страха задрхта. Сам! На целом белом свету сам! А пред њим велика бакарна врата читаво небо заградила, нити их прескочити, нити заобићи, а пред вратима троглави жабац, страшан, престрашан. Из очију му бије ватра, у грлу тутње громови. Дечак у ужасу затвори очи. »То ти је крај, будало!« помисли и сав претрну кад жабац Троглавац проговори људским гласом, али тако громовито да се цело небо тресло:

— Дај воде!

Дечак се од страха окамени. Свуда око њих титрала је врела небеска плавет. Где ту да нађеш извор? Да нађеш реку?

— Дај воде! — исколачи Троглавац очи велике као бундеве. — Или ћу те овога часа прогутати!

Дрхтећи, сети се дечак Мерсадове кожице и пожелe да се пред жапцем Троглавцем створи извор. Јој, мајко рођена! Још и не изговори жељу до краја — шикну вода, а жабац стаде гасити троструку жеђ. Истога часа са дечакова длана нестане Мерсадове кожице. Шта ће сада? Од ужаса дечак зајеца, а Троглавац грмну:

— Шта цмиздриш? Момогао си ми, помоћи ћу ти! Ово пред тобом тек су прва, Бакарна врата! Моје је да пред њима чувам стражу, али пропустићу те. Но иза ових су Сребрна врата, а пред њима је Мајка гуштерова, крај које још нико није прошао...

— Како ћу онда ја проћи? — осмели се дечак да запита, а Троглавац се тако несмеја да су се доле у планини стене крунеле.

— Проћи ћеш, не кукај. Зна она да си јој спасао сина. Помоћи ће ти да нађеш Златну птицу, у птици песму од које се постаје Принц облака, а сад бежи! Ватра ми је у стомаку угашена, али глас се буди! — Троглавац отвори троја уста као три пећине, а дечак потрча из све снаге. Ко зна колико је трчао, и докле би трчао да не угледа испред себе Сребрна врата, а пред њима Мајку гуштерова, огромну, сву у пламену. »Тако смрт изгледа!« помисли и у страху затвори очи. Када их је отворио, замало није сео од чуда чувши како му Мајка гуштерова, смешећи се, говори:

— Не плаши се, јуначе! За Мерсада ти хвала, можеш проћи, али знај: иза ових врата је врт, у врту Црно језеро. Кад уђеш, пред тобом ће се размаћи вода и указати стаза, узана, преузана, али ти не оклевај, већ је претрчи што брже можеш. Саплетеш ли се или осврнеш, вода ће се склопити изнад твоје главе. Зато трчи. За живот трчиш! Тек на крају стазе су Златна врата, а пред њима Мајка ветрова. Свакога ко јој приђе у лед претвара, а уклетa је да има ледено срце све док је неко онако ругобну не пољуби. Немој се уплашити! — Мајка гуштерова уздахну. — Не гледај красте на њеном лицу, не брини што Од ње ледени ветар бије, притрчи и пољуби је у један, па у други образ, а онда се измакни. Од твојих пољубаца спашће лед с њеНог срца, ослободиће се уклетости, а захвална — отвориће ти врата...

— А тада? — дечак задрхта осећајући слабост у коленима.

— Тада је све на теби! Погрешиш ли, као луди ветар ћеш светом лутати, без застанка!
— Мајка гуштерова отвори Сребрна врата, а пред дечаком се размаче Црно језеро и указа се стаза узана, преузана, бела. Чинило му се да ће му се водени зидови истога трена спојити изнад главе, али не посрну, не окрете се, и стиже до краја стазе.

Затварала су је огромна Златна врата, а пред њима је лежало чудовиште у крастама, али милих очију из којих су клизиле сузе. »Зар је то Мајка ветрова?« помисли дечак. »Како је грозна!« — у грудима му застаде дах од гађена, окрете се и хтеде да се врати, али га туга у очима чудовишта задржа. »Морам јој помоћи!« — прибра се, прискочи и пољуби је у један, па у други образ.

Одједном нешто затрешта, нешто запрашта, а са старице спаде лед растопи се ледено срце, нестале краста а ругоба се преобрази у лепотицу. Само су јој оне исте очи остале, сада радосне.

— Хвала ти, момче! — прошапутала лепотица, осмехну се и отвори Злата врата, а дечак, не верујући самоме себи, протрља очи.

Пред њим је био врт какав се ни у сну не виђа, пун светлости, пун мириса, пун једва чујних гласова птица. А у Врту ружа. Једна једина. Златна.

Очаран, дечак се саже и пољуби ружу, а из не излете Златна птица, сва блистава. Дечак задрхта. »Да би се До песме дошло, требало би убити птицу!« — присети се, али није имао снаге да је убије.

— Шта вреди што сам прошао кроз Златна врата? Шта вреди што сам доведе дошао? Не могу те убити, птицо! Не могу постати Принц облака! — низ дечаков образ склизну суза, а из грла птице зајубори песма какву никада нико није чуо и обави га као нечија топла, самилосна рука.

Изненада, он осети како постаје прозрачан и лаган, а птица рече:

— Поздрављам те, Принче облака! Да си ме убио, као луди ветар би светом хујао. Нека ти је срећан пут! — птица се вину увис, а дечак полете за њом.

Ко зна колико је тако летео? Колико планина, пустиња и мора прелетео док није стигао до родног града?

Над градом се већ хватао сутон. Сиве и хладне, у хладном небу самотно су ћутале градске куле, али у дубини улице још су се сударали пролазници. Пажљиво и полако он потражи своју кулу и заустави се начас. Иза стакла прозора гледале су га широм отворене очи неког дечака:

— Гле, Принц облака! — узвикну малишан и отвори прозор, а онда, док би дланом о длан ударио, протече дан у игри, па ноћ у заједничком шапутању, па следећи дан у смеху.

Тек када се западни руб неба зарумене, Принц облака се трже:

— Време ми је да пођем! — прошапута. — И сам знаш колико је самотних кула, колико усамљених дечака и девојчица у њима... Принц облака се осмехне и полете.

И лети још и сада.

